

Konspiratoriska idéer

Timbros rapport om felaktiga undersökningar om sexuella trakasserier och JämO:s reaktion på denna, kommenteras av Catherine Säfvenfelt.

Medierna har i allt större utsträckning blivit moralens bärrare, sade Yrsa Stenius i TV häromdagen. Jag är inte säker på att jag förstärker vad hon menade med det, men om hon menade att medierna i sin moraliska indignation ofta glömmert bort uppgiften att förmedla så saklig information som möjligt så håller jag med.

Kronika

Av någon anledning går det nästan alltid snett när det gäller kvinnorelaterade problem som till exempel incest, kvinnomisshandel, pornografi och sexuella trakasserier. Det verkar som om medierna skräms av den vrede som delar av kvinnorörelsen uppvisar när sådana frågor kommer på tal. På något annat sätt kan jag inte förklara den bristande förmågan att kritiskt granska de uppenbara överdrifter som rapporteras de senaste åren. Var det inte någon på DN:s debattsida som hävdade att 40 procent av alla kvinnor har blivit utsatta för incest?

När det gäller kvinnofrågor tycks redaktionsledningarna släppa igenom vad som helst och man kan undra om det finns några riktiga män kvar i den ännu mansdominerade mediavärlden.

Två kvinnor

Det är symptomatiskt nog två kvinnor, Marie Söderqvist och Susanna Popova, som tagit mod till sig att studera de undersökningar om sexuella trakasserier som massmedierna skrivit så mycket om och som JämO använder som underlag för sina påståenden om att sexuella trakasserier är vanligt förekommande på arbetsplatser och i skolor.

I rapporten Konsten att skapa ett problem (Timbro) visar de båda frilansjournalisterna med all önskvärd tydlighet att de refererade undersökningarna utförts på ett minst sagt ovetenskapligt sätt. De går fel redan på planeringsstadiet eftersom definitionen av begreppet "sexuellt trakasserier" är synnerligen generös. Eller vad sägs om att en ovälkommen blick, gest, sexuell anspelning eller ett nedsättande skämt om kvinnan (eller mannen) betecknas som sexuellt trakasserier?

Inte heller krävs det någon uppbyggnad av en händelse för att den skall kunna kallas sextrakasserier, det räcker med ett enstaka tillfälle. Undersökningarna är också behäftade med svåra metodfel. De har

låga svarsfrekvenser, felaktigt och problematiskt utformade frågor, för små urvalsvärden och utgår – utan att kunna prestera något bevis för det – från att sexuella trakasserier med nödvändighet har med makt att göra.

Detta är naturligtvis genant för Jämställdhetsombudsmanen Lena Svenaeus, men det hela vore kanske ändå förlätligt om hon demonstrerade någon vilja till självprövning. Tyvärr har hon istället gjort synnerligen omdömlösa och ologiska uttalanden i slutet av rapporten. I TV hävdade hon att den inte skrivits av Marie Söderqvist och Susanna Popova utan av Timbro i avsikt att skada henne. Hon har också villigt erkänt att hon inte detaljstuderat de svenska undersökningar som ligger till grund för JämO:s åsikter, att hon inte vet hur många som varit utsatta för sextrakasserier och att antalet är ointressant etc.

Inkompetent

Lena Svenaeus är uppenbart inkompetent som JämO, men det kan vi leva med. Hon byts ut så småningom. Vårre är det med den ideologi som denna sorts radikalfeminister håller sig med. Den utgår från att alla relationer mellan män och kvinnor styrs av ett patriarkaliskt maktförhållande oavsett vad majoriteten av kvinnor och män säger om saken.

I den undersökning som Petra Ulmanen och Ann Frisell gjorde på uppdrag av Stockholms universitet visade det sig att de flesta sexuella trakasserier skedde mellan kurskamrater, inte mellan lärare och elev. Och i den enda undersökning som fann nåt inför Söderqvists och Popovas granskning – gjord av SCB och Arbetskyddsstyrelsen – framkommer att i de få fall sexuella trakasserier förekommer (1,8 procent kvinnor, 0,9 procent män) så är det inte chefer som är de största syndarna utan de serviceanställda kunder.

Men ideologiskt färgade radikalfeminister kan inte acceptera dessa fakta utan försöker, som Söderqvist och Popova påpekar, rädda maktteorin genom att hävda att kvinnor generellt sett befinner sig i psykologiskt underläge (eller utgör en psykologisk minoritet som Ulmanen/Frisell uttrycker det).

Allt männen gör blir därför misstänkliggjort, till och med ögonkast. Man kunde skratta åt det hela om det inte vore för det sorgliga faktum att konspiratoriska och onyanserade idéer av detta slag skadar kvinnorörelsen.

Catherine Säfvenfelt

Militärsverige

Lars Ericsons bok om indelningsverket, vilket under mer än två seklar präglade svenskt samhällsliv genom att soldaterna och officerarna integrerades med den agrara befolkningen, annmäls av Svante Folin.

Sverige har i ovanligt hög grad präglats av sitt krigsrika förflutna. Mirabeau sade att Preussen var "en armé som hade en stat". Detsamma kunde långt tidigare och med större rätt ha sagts om Stormaktstidens Sverige, där hela statsmaskineriet var konstruerat för att betjuna krigsmakten.

Saklitetatur

Lars Ericson
Svenska Knektar
Historiska media 1995.

Landet var fattigt, efterblivet och folktomt (cirka 1 miljon år 1600). Den härskande klassens imperieambitioner, vars frukter tillföll adeln som utgjorde mindre än 1 procent, resulterade i en våldig mansspillan. Mellan erövringen av Riga 1621 och slaget vid Lutzen 1632 strök 50 000 svenska och finska män med.

I Bygdeå socken skrevs åren 1620-40 255 soldater ut, 215 krepereade – vanligen av sot. Under Trettiöariga kriget var 90 procent av "de svenske" ett blandat följ av tyskar, skottar, holländare med mera. 90 procent av krigsmortaliteten var svårt- och sjukdomsrelaterad. Härligren var veritabla mikrobiska härdsmältor.

Dör som flugor

Gustav Adolf suckade: "Soldaterna dör som flugor sin kos." Man kan sympatisera med logiken hos de apokryfiska rotebönder som uppsökte kaptenen rörande soldaten Klang och anförde: "Jo si! Vi hade liksom tänkt, eftersom det är så dyrt att skicka Klangen i fält, hade vi liksom funderat på, om det inte gick an att skjuta honom här hemma."

Rikets expansionsklimax inträffade under den stridslystne Karl Gustavs försök att reducera Danmark till en koloni 1658 och 1660. Den storvulna planen saboterades av istenk, danskt motstånd och veto från krämarerna Holland och England. År 1660, då kungen dog knall och fall, är en vändpunkt för Stormaktsväldet – politiken ändras från rastlös offensiv till försiktig defensiv. Man drömmer inte längre om att återupprätta de fornstora götarnas världsherravälde utan nöjer sig med att ruva på rovet. Midnattslejonet kryper in i sin kula och ut träder den mer eller mindre taggiga, svenska igelkotten.

Krig fordrade enligt ett samtida talesätt trenne ting: pengar, pengar och pengar. Den svenska affärsidén hade varit att kriga på krita. Fred var ett otrevligt tillstånd, då räkningarna trillade in och statsbankrott hotade. För att

undvika ruin var en färsk krigsoperation av nöden, alternativt uppstående av subsidier – vanligen franska – mot löfte om framtida våldsinsatser.

Nu stod det emellertid klart att Sverige hade överansträngt sina klena resurser och inte längre verkade trovärdigt i rollen av katolskstyrd, protestantisk torped. Nödlösningen var Indelningsverket, en unikt svensk metod att finansiera krigsmakten. Om detta har Lars Ericson, förste arkivarie vid Krigsarkivet, skrivit en sakrik och ofta dräplig bok; Svenska Knektar, Historiska media, 1995.

Skånska kriget, som tog slut 1679 och där Sverige klarade sig med blotta förskräckelsen genom kung Sols nädiga ingripande, hade dramatisk påvisat för den unge Karl XI att rikets försvar var illa medfaret och fordrade radikala reformer. Han beslöt sig för att återuppliva faderns Karl X Gustav idé om ett indelningsverk, där alla statens utgifter knöts fast till specificerade inkomster, vanligen i natura.

När det gällde det så kallade yngre, militära indelningsverket betydde detta att ett antal bondgårdar bildade en rote, som var förpliktiga att försörja och utrusta en soldat. Varje landskap skulle i fred som i krig ansvara för ett regemente om 1 200 man fotfolk.

Knekten fick en dusör när han värvades av bönderna, som inte alltid begagnade sig av etiskt högststående metoder. När han väl svalt kroken tilldelades han en bit jord, ett torp, vissa naturalförmaner och en mindre, årlig penning.

För att skaka fram behövlig jord startade den allsmäktige kungen den så kallade Reduktionen, som återtog en tredjedel av adelns förlänningar. För bönderna var det nya systemet attraktivt, eftersom de slapp deltaga i den rysare som nyckfulla utskrivningar innebar. En inkallelseorder var i praktiken en dödsdom.

Produktionsfaktor

Staten, det vill säga kungen, kunde glädja sig åt det veta exakt hur många infanterister, kavallerister och båtsmän han förfogade över vid en given tidpunkt. Bonden var en alltför värdefull produktionsfaktor för att släpa bort i fält och knektematerialet levererades främst från det umbärliga jordbruksproletariatet och allmänt vinddrivna existenser.

För soldaterna, i synnerhet kavalleristerna, innebar det nya systemet en deklarerad. De fick göra drängtjänst, påta i jorden och vara allmänt utlämnade till snåla bönders välvilja. Karl XI, som inte besatt något blixtrände intellekt, var monomant intresserad av sina truppers utbildning och utrustning. Han kastade sig ut ur bröllopsnattens sötna klockan 4 på morgonen för att exercera sina mannar och ville helst personligen pröva varenda persedel inom totalförsvaret.

Enväldets nybor var hårda; när det fattades båtsmän i Karlskronatrakten tvångsflyttades prompt 3 000 finnar dit. Resultatet av allt slit var att

kungen kunde överlämna en 76 000 man stark modellarmé till den krigsintresserade sonen. Sverige var i proportion till sin befolkning dubbelt så militariserat som någon annan europeisk stat.

När Karl XII hade rasat färdigt var den forna härligheten reducerad till stoft och intet – bland annat var 200 000 karoliner förödda. Indelningsverket var inte tänkt för långa krig på fjärran arenor. Rent ekonomiskt var det en regress i medeltida riktning, där betalningen utgick i sill och smör, som ofta passerat bästföredatum med några år, i stället för klingande mynt.

Inkompetens

Våra postkarolinska krig präglas av kriminell inkompetens och sedan kom Gud ske pris den långa freden, då soldaterna ostört fick ägna sig åt sina rustika rutiner. Indelningsverket avskaffades otroligt nog först 1901 till förmån för den allmänna värnplikten men ännu under 20-talet ställde tusentals indelta soldater upp vid de årliga regementsmötena. Den sista soldatänkan dog 1966.

Idag står vi inför värnpliktsystemets upplösning, oavsett namnets Thage G:s vurm för veloursoldater, som vare sig kan användas till anfall eller försvar.

Indelningsverket präglade under mer än två seklar svenskt samhällsliv genom att soldaterna och officerarna var intimt integrerade med den civila, det vill säga agrara befolkningen. Under 1800-talet byggde de kanaler, järnvägar och Karlsborg, ett skrämdande varaktigt monument över en fnoskig försvarsdoktrin. Om knektar i krig och vardag berättar Lars Ericson lärt och underhållande. Boken är ett stycke väsentlig kulturhistoria, som man hoppas när utanför den sedvanliga, militäriantresserade kretsen.

Ett bestående arv från Indelningsverket är den rika flora av efternamn, som kompanicheferna tilldelade sina Anders-, Peters- och Nilssöner för att kunna skilja dem åt. Typiska soldatnamn är inte bara Modig, Stål, Svård och Krut utan även Lilja, Lindgren, Lökvist och Tallrot.

Adelsinspirerade varianter är till exempel Lejon av Tiger och Trogen av Fålsk.

De årliga mötena på övningsheden utmärktes vanligen av ett hejdlöst supande. Redan vid starten fylle rotebönderna med okarakteristisk generositet sin soldat med ett otal avskeddssup och ju närmre soldatesken kom mötesplatsen, desto mer backanalytiskt blev taget.

De bevingade orden om Orsa kompani, som inte lovade något bestämt, har knutits till de inryckandes ankomst till Komtillmätta gästgivaregård 1894, där korpralen Gifting påstas ha fällt repliken som svar på befällets välmenande förmaningar om försiktighet i umgänget med starka drycker.

SVANTE FOLIN